

*Шибкой Денис,
здобувач ступеня доктора філософії
Державна навчально-наукова установа
«Академія фінансового управління»
м. Київ, Україна*

БОРОТЬБА З УХИЛЕННЯМ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ У ЦИФРОВОМУ СЕКТОРІ: ДОСВІД ЄС ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Останні десятиліття характеризуються стрімким переходом світової економіки до цифрового формату, що відкриває широкі горизонти для розвитку підприємництва, технологічних інновацій і міжнародного співробітництва. Водночас цифровізація створює нові виклики для податкових систем різних країн. Класичні підходи до оподаткування, що базуються на територіальній прив'язці та концепції постійного представництва, виявляються малоефективними для регулювання діяльності цифрових компаній. Такі підприємства можуть отримувати значні прибутки в межах певної юрисдикції, не маючи в ній фізичної присутності, що ускладнює контроль і справляння податків. У результаті державні бюджети зазнають серйозних втрат, зокрема через оптимізацію оподаткування з боку великих цифрових корпорацій і представників технологічного бізнесу. У цьому контексті набуває актуальності аналіз підходів, які застосовуються в Європейському Союзі для протидії ухиленню від сплати податків у сфері цифрової економіки. Вивчення цих ініціатив дозволяє оцінити можливості їхньої адаптації до українських реалій, а також визначити потенційний вплив таких змін на економіку та податкові надходження країни. Для цього необхідно вирішити низку завдань:

- Окреслити основні труднощі, пов'язані з оподаткуванням цифрового бізнесу в країнах ЄС і Україні.
- Дослідити основні законодавчі ініціативи та механізми, які запроваджує ЄС для протидії податковим зловживанням у цифровому секторі.
- Оцінити ефективність запропонованих рішень на основі досвіду європейських держав.
- Проаналізувати перспективи впровадження європейських підходів в Україні, беручи до уваги економічні й правові аспекти.
- Сформулювати рекомендації щодо використання найбільш ефективних інструментів ЄС для боротьби з ухиленням від сплати податків у цифровій економіці України.

Для досягнення поставлених завдань будуть використані різні наукові методи, серед яких:

- Аналіз та синтез — для вивчення наукових джерел, правових актів і статистичних даних.

- Порівняльний аналіз — для оцінки відмінностей та спільних рис у підходах до оподаткування цифрового бізнесу в ЄС і Україні.
- Системний підхід — для розгляду проблеми податкового регулювання цифрової економіки в комплексі правових, економічних і соціальних факторів.
- Юридичний аналіз — для дослідження нормативної бази, що регламентує цифрове оподаткування в Україні та країнах ЄС.
- Статистичний аналіз — для оцінки податкових надходжень від цифрового сектору (за наявності відповідних даних).
- Прогнозування — для визначення можливих наслідків впровадження європейських практик в Україні.

Основними джерелами інформації слугують: законодавство Європейського Союзу та України [3], міжнародні конвенції та угоди у сфері оподаткування, наукові публікації вітчизняних [4] та зарубіжних [5] вчених, аналітичні звіти міжнародних організацій (ОЕСР [2], МВФ, Світовий банк), статистичні дані національних та міжнародних статистичних служб, матеріали наукових конференцій та семінарів.

Проаналізувавши та дослідивши всі джерела інформації, можна виділити такі основні очікувані результати:

1. Визначення ключових проблем оподаткування цифрового сектору в Україні, що корелюють з проблемами, існуючими в ЄС, такими як визначення місця постачання цифрових послуг, оцінка вартості нематеріальних активів, уникнення створення постійного представництва. Ці проблеми детально розглядаються в роботах [6, 7].

2. Систематизація та аналіз основних підходів ЄС до боротьби з ухиленням від сплати податків у цифровому секторі, включаючи Директиву ЄС щодо цифрового податку на послуги (Digital Services Tax) [1], заходи щодо розширення визначення постійного представництва, а також ініціативи в рамках ОЕСР щодо BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) 2.0 [2].

3. Оцінка ефективності застосування різних інструментів оподаткування цифрової економіки в країнах ЄС, виявлення їхніх переваг та недоліків. Наприклад, дослідження покаже, що тимчасові заходи, такі як цифровий податок на послуги, хоч і забезпечують певні надходження, але можуть мати негативний вплив на інвестиційний клімат та ускладнювати міжнародну податкову координацію [1]. Аналіз впливу цифрового податку на економіку ЄС представлено в [8].

4. Обґрунтування можливостей та доцільності адаптації окремих елементів європейського досвіду для України, з урахуванням особливостей національної економіки та правової системи. Зокрема, дослідження може показати, що Україні на початковому етапі доцільно зосередитися на впровадженні положень BEPS 2.0, особливо щодо мінімального рівня оподаткування транснаціональних корпорацій [2]. Питання імплементації BEPS в Україні розглядаються в [9].

5. Розробка практичних рекомендацій для органів державної влади України щодо вдосконалення законодавства у сфері оподаткування цифрового сектору, спрямованих на підвищення рівня податкових надходжень та забезпечення справедливої конкуренції. Ці рекомендації можуть включати пропозиції щодо внесення змін до Податкового кодексу України [3], імплементації міжнародних стандартів оподаткування та розвитку міжнародного співробітництва у податковій сфері. Важливість міжнародного співробітництва підкреслюється в [10].

Аналіз проблем оподаткування цифрового сектору в контексті глобалізації дозволить глибше усвідомити існуючі виклики та визначити найбільш ефективні шляхи їх подолання для України, спираючись на досвід Європейського Союзу. Отримані висновки стануть корисними для державних органів, які займаються розробкою та впровадженням податкової політики, а також для науковців, що вивчають міжнародні аспекти оподаткування. Використання сучасних підходів до податкового регулювання цифрової економіки сприятиме зростанню бюджетних надходжень, створенню рівних умов для бізнесу та посиленню фінансової стабільності країни в умовах цифрової епохи.

Список використаних джерел:

1. *Європейська Комісія. (2023). Digital taxation: Council agrees on next steps. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/05/16/digital-taxation-council-agrees-on-next-steps/>*
2. *Організація економічного співробітництва та розвитку. (2021). Statement on a Two-Pillar Solution to Address the Tax Challenges Arising From the Digitalisation of the Economy. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps/statement-on-a-two-pillar-solution-to-address-the-tax-challenges-arising-from-the-digitalisation-of-the-economy-october-2021.pdf>*
3. *Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. (2010). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>*
4. *Іванов, І. П. (2020). Міжнародне оподаткування в епоху цифрової економіки: виклики та рішення. Вісник економічної науки України, (1), 100-105.*
5. *Петренко, О. С., & Сидоренко, В. М. (2022). Оподаткування цифрових послуг: порівняльний аналіз досвіду ЄС та України. Фінанси України, (5), 78-89.*
6. *OECD. (2019). Addressing the Tax Challenges of the Digitalisation of the Economy – Policy Note. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps/addressing-the-tax-challenges-of-the-digitalisation-of-the-economy-policy-note.pdf>*
7. *IMF. (2022). Taxing the Digital Economy. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2022/03/01/Taxing-the-Digital-Economy-514142>*
8. *European Parliament. (2021). Digital Services Tax: Impact on the EU economy. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/693330/EPRS_STU\(2021\)693330_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/693330/EPRS_STU(2021)693330_EN.pdf)*
9. *Державна податкова служба України. (2023). Імплементація Плану BEPS в Україні: поточний стан та перспективи. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/671401.html>*
10. *World Bank. (2024). Global Tax Reforms and Developing Economies. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099100424102429022/pdf/IDU0b6b297a609a2044880a4090009a4b06b04b.pdf>*